

"Hem en büyük bir küll kadar, hayat ile küçük bir cüz'ü büyülten ve bir ferdi dahi küllî gibi bir âlem hükmüne getiren ve rububiyet cihetinde kâinatı tecezzî ve iştiraki ve inkısamı kabul etmez bir küll, bir küllî hükmünde gösteren fevkalâde..." İzah?

Arı, karınca, sinek, bit gibi küçük canlıları **dağ, gezegen, galaksi** gibi büyük ve külli unsurlardan daha mükemmel daha sanatlı daha kapsamlı bir eser haline getiren şey **hayattır**.

Mesela, büyük bir dağ hayatsız olduğu için yerinde durur ve bütün ilişkisi durduğu yerle sınırlıdır. Ama küçücük bir arı hayat sayesinde bütün bağları çiçekleri dolaşır, onlarla ilişki kurar ve bal yapmak gibi harika işlere mazhar olur.

Demek bir bedene hayat girdi mi o beden bir anda bütün kainatla iletişime ve etkileşime geçer ve âdeta kainatın en değerli en kıymetli bir parçası haline gelir. Düşünsene, kainat küçücük bir arının hayatı için büyük bir fabrika gibi işletiliyor ve ona hizmetçi kılınıyor.

Hayatta öyle bir kapsayıcılık ve anlam var ki, küçücük bir ferdi büyük bir alem, küçük ve basit bir parçayı da karmaşık ama mükemmel bir bileşke haline getiriyor. Bu yüzden kainatın en seçkin en anlamlı ve en öz manası hayat ve hayata mazhar olan canlılardır.

Hayatlılar içinde en yüksek ve parlak hayat ise, şuur ve ruh sahibi insanın hayatıdır. Allah şu kainat içinde en muazzam ve mükemmel hayatı insana bahşetmiştir. Bitki ve hayvanlarda şuur ve sair duygular olmadığı için, insanın hayat formatına yetişemiyor.

Kainat sayısız unsurlardan, çok çeşitlerden oluşan bir varlık iken, hayat sayesinde bir tek unsurmuş gibi bir düzen ve ahenk içinde işliyor. Yani kainatı bir arada tutup bir düzen içinde hareket ettiren en önemli dinamik hayat oluyor. **Allah âdeta kainatı hayatın emrine vermiş, onun için çekip çeviriyor.**